

БОГДАН ПАВЛОВИЧ МАЦЕЛЮХ

(до 80-річчя від дня народження)

2 жовтня 2012 р. виповниться 80 років відомому генетику-мікробіологу, завідувачу відділу генетики мікроорганізмів Інституту мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України, доктору біологічних наук, професору, члену-кореспонденту НАН України Богдану Павловичу Мацелюху.

Б.П. Мацелюх народився в с. Цетуля Яворівського р-ну на Львівщині. У 1948 р. закінчив із срібною медаллю СШ №2 в м. Яворові і вступив на лікувальний факультет Львівського медичного інституту. У вересні 1949 р. був заарештований і засуджений військовим трибуналом до 10 років ув'язнення у таборах суворого режиму м. Воркути, а в серпні 1954 р. – звільнений і реабілітований. В 1959 р. закінчив медичний інститут з відзнакою і працював лікарем-інфекціоністом у Березнеговатській міжрайонній лікарні на Миколаївщині.

У 1960-1963 роках Богдан Павлович навчався в аспірантурі при Інституті мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України і подальша його творча діяльність нерозривно пов'язана з цим науковим закладом, де він сформувався як справжній вчений, який збагатив генетику мікроорганізмів науковими працями й активно сприяв її розвитку в Україні. В 1964 р. він захистив кандидатську, а в 1980 р. – докторську дисертації.

Із 1965 р. і донині Б.П. Мацелюх очолює відділ генетики мікроорганізмів, в якому разом із колективом науковців успішно розробляє фундаментальні і прикладні проблеми мікробіології і генетики: індукований мутагенез в динаміці реплікації і репарації ДНК, картування геномів стрептоміцетів, генетичну рекомбінацію при злитті протопластів та їх трансформації за допомогою плазмідної ДНК, вивчення плазмід і конструювання на їх основі векторних молекул, розкриття структури, генетичного контролю біосинтезу і молекулярного механізму дії нового протипухлинного антибіотика ландоміцину E, одержання за допомогою генетичної селекції високоактивних штамів бактерій, стрептоміцетів і грибів – промислових продуцентів антибіотиків і вітамінів.

Б.П. Мацелюх побудував кілька генетичних карт і показав двосторонню реплікацію хромосоми стрептоміцетів, відкрив новий антибіотик ландоміцин Е і молекулярний механізм його дії (апоптоз), новий регулятор біосинтезу антибіотика з родини дікетопіперазинів, розробив систему вектор-господар, клонував низку генів, селекціонував і впровадив у виробництво високоактивні продуценти поліміксину В, хлортетрацикліну (біовіту), олеандоміцину, канаміцину і бета-каротину.

Богдану Павловичу притаманні пристрасна самовідданість улюбленій науці, широка ерудиція, відчуття нового, висока працездатність, прагнення підтримувати постійний зв'язок теоретичних досліджень із практичними потребами медицини і сільського господарства.

Б.П. Мацелюх опублікував 270 наукових праць, у тому числі три монографії: «Проблеми генетической трансформации» (1969), «Рекомбинация и репликация ДНК бактерий и стрептомицетов» (1979), «Генетические карты микроорганизмов» (1986). Він є співавтором 6 авторських свідоцтв СРСР і 4 патентів України.

За наукові досягнення у 1989 р. йому було присуджено премію ім. Д.К. Заболотного НАН України, в 1991 р. – Державну премію України в галузі науки і техніки, а у 2003 р. присвоєно звання заслуженого діяча науки і техніки України. У 1990 р. він обраний членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю «молекулярна генетика».

Богдан Павлович успішно співпрацював з ученими Чехословаччини, Болгарії, Німеччини, Іспанії і США в рамках різних наукових програм, брав участь у міжнародних конгресах з мікробіології і генетики, а також у міжнародних симпозіумах з генетики промислових мікроорганізмів, продав закордонним фірмам ліцензії на штами мікроорганізмів – промислові продуценти бета-каротину і поліміксину В.

Багато уваги вчений приділяє науково-педагогічній та науково-організаційній діяльності. Під керівництвом ювіляра захищено 13 кандидатських дисертацій. Тривалий час він викладав спецкурси лекцій з генетики мікроорганізмів і вірусів у Київському національному університеті ім. Т.Г. Шевченка, є членом двох спеціалізованих рад із захисту докторських дисертацій, був членом ВАК України. Б.П. Мацелюх є членом редакційних колегій журналів «Біополімери і клітина» і «Мікробіологічного журналу», членом редакційної ради «Вісника Українського товариства генетиків і селекціонерів», членом президії Товариства мікробіологів України ім. С.М. Виноградського і членом бюро Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України.

Крім науки у житті ювіляра є ще одне творче «крило» – поезія.

Разом із братом художником Ярославом він опублікував книжку поезій і живопису «Двокрилля» (2000) і підготував до друку другу аналогічну книгу «Україна іде». Твори авторів захоплюють читача ширістю і глибиною почуттів, гострим сприйняттям сучасних і минулих подій і проблем України.

Сердечно вітаємо Богдана Павловича з ювілеєм і бажаємо йому міцного здоров'я, щастя, творчої наснаги, прихильності муз і плідного довголіття.

*Колектив Інституту мікробіології і вірусології
ім. Д.К. Заболотного НАН України*

Відділ генетики мікроорганізмів ІМВ НАН України

Товариство мікробіологів України ім. С.М. Виноградського

Редколегія і редакція «Мікробіологічного журналу»

Українське товариство генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавілова

Дивлюся

(до 80-річчя)

Дивлюся на лице твоє, –
Щасливий, що у мене є
Дружина вірна, молода, –
Солодка, спіла ягода.

Дивлюся на своїх синів, –
Радію, що я їм успів
Освіту дати і любов,
Щоб кожен сам себе знайшов.

Дивлюся на онуків я, –
Жадоба знань у них моя,
Здобути сонячну мету,
В серця налити доброту.

Дивлюся на доробок свій, –
Із наукових праць сувій.
Даремно я не тратив час,
Зернини корисні припас.

Дивлюсь на учнів різних літ,
Що пізнають цей дивний світ, –
Їх творчу працю окриля
Частинка досвіду моя.

Дивлюсь на співробітників,
Що з ними все життя провів,
Ділив думки й чуття щодня, –
Мій Інститут – моя рідня.

Вже голос друзів доліта, –
Подякуй долі за літа,
За довгу і цікаву путь
Вклонитись Богу не забудь.

А творчий вогник ще горить
І я ловлю жадану мить,
Щоб слово закріпив папір,
Як полечу крізь тьму до зір.

Богдан Мацелюх